

Vid det i Cirkus du Nord å Södermalm den 25 januari 1914 anordnade opinionsmötet för Amaltheamännens frigifning, hölls af advokaten C. Romanus ett så lydande anförande:

"Den gamla grekiska gudasagan berättar, att öfverguden Zeus var mycker besvärlig i sin barndom. Det var nemligen så, att hans pappa, Pollus, hade blifvit spådd, att hans välde skulle störtas af en af hans afkomlingar, och detta gjorde, att Pollus, som annars regerade under den gyllene tiden, fruktade så för detta, att när hans maka fick barn, så slukade han dem. Det berättas, att han slukade 6 å 7 stycken af sina barn, till dess Zeus blef öfvergud. Denne Zeus undanhölls af sin mamma, så att fadern ej lyckades sluka honom. Denne Zeus omhuldades äfven af en get, som hette Almathea. Sedan togs Zeus och satte upp Almathea som stjärna på himmelen. Så det var från denna get och denna stjärna som det stora skeppet från Malmöhamn 1908 har sitt namn. Det är egendomligt, jag såg här om dagen en teckning af Ossian Engström, en teckning, en slutsaga af Amalthea. Skeppet ligger i en hamn i Halland. Sen det blef ramponerat köptes det nemligen från Malmö af ett bolag och fördes upp och lades på stranden för att huggas upp. Det blef också upphugget, och det enda som ligger kvar är kölen. Vi ser hur det gått med detta skepp. Det är slut nu och ligger som vrak. Men Almathea har blifvit ett begrepp, som icke skall dö. Vi tala om Amaltheamöten, Amaltheakommittéer och Amaltheamän o.s.v. Amalthea



har blifvit ett begrepp för allt hvad vi vilja här i landet, vi som stå längst till venster. Amalthea inbegriper i sig nästan allting hvad vi ha att göra på yttersta venstern, och om vi kasta en blick på själva dagspolitiken, så gör det sig också där, ty i begreppet Amalthea inbegripes anarkistisk anstrykning på grund af de medel, som användes vid Amaltheadådet samt därför, att de som utförde detta dåd voro anstrukna af anarkism. Vi vet, att anarkismen är något som kommer fram så att säga mera klart under förra århundradet. Man har i alla länders och folkslags historier anarkism. Historier, som går igenom hos alla folk, och det är hvad vi i bibeln kalla syndafloden. Vår Herre strök bort allt sammans och lät en ända familj taga sin tillflykt till sin Amalthea, och den var Noacks ark. Detta går igen och man har många gånger under mänsklighetens utveckling kommit på tanken, att det vore rätta sättet att stryka bort alltsammans och låta några nya exemplar vara kvar och bilda det nya slägtet. På 1800-talet eller 1840 var det en fransman, som kom fram med det uttrycket, som vi lefva på, nemligen: "Ägendom är stöld". Anarkismen är något af det allra ädlaste som kan tänkas. Om hvarje människa skulle få vara sin egen och härska öfver sig själf och utan allt intryck. Man kan säga, att allt som humaniseras kan hänföras till anarkismen. Men det gick icke an att hålla på detta. Det kom en, som satte handlingssystem i anarkismen. Bakuni och Carl Marx arbetade en tid tillsammans på internationalen, men så kom det till brytning dem emellan. Det var samma skillnas i åsikter dem emellan, som de, hvilka i våra dagar



åtskilja socialdemokrater och ungsocialister. Det är egendomligt, denne Bakuni var i Stockholm en tid, och samma Aftonblad, som nu är organ för bondetåg o.s.v., hade honom som korrespondent. Denne rena anarkist, han omhuldades mycket. Det är också egendomligt, att Aftonbladet också inom sig hyst en af de mäst anarkistiska element vi ha i landet nemligen Hinke Bergegren. Han har också varit vid Aftonbladet.

Om vi nu se på Amaltheabegreppet, så finna vi vid sidan af denna anarkism ett nytt begrepp, som ligger nära anarkismen, nemligen antimilitarismen. Ja, jag kommer ihåg en af dagarna innan domen föll i Malmö, då Anton Nilsson och jag gått igenom protokollet och Nilsson skulle gå tillbaka till sin cell, att en fångvaktare lagt sin mössa på bordet och huru Nilsson tog fångvaktarens mössa och satte den på sig. Jag sade till Nilsson: är ni så goda vänner, så att han icke bryr sig om detta? Nilsson svarade: den här mössan är så lik beväringmössan och jag är antimilitarist. Han tillhörde den del af antimilitarister, som inrikta sig på, att om vi ha krigsmakt vi icke få använda den inåt. Vi se också att i alla europeiska länder krigsmakten användes inåt mot strejkande arbetare. Vi ha just inom Amaltheakommittén en man, som själf suttit på långholmen för sin tro. Det är Henning von Melstedt. Det är en mycket ärlig man. Han är något i stil med Paulus på sin tid. Han har sett ett sken från himmelen och blifvit omvänd. Detta är mycket märkligt, och det är så man kan säga om Sven Hedin, som det en gång sades från fariseriskt håll om Jesus Kristus: hela världen löper efter honom. Men vi kan se på en annan



man, som står Amaltheareörelsen mycket nära och som lyser som ett klart sken genom tiden. Jag tänkte särskildt på det när i sammanhang med Melstedts omvändelse Z. Höglund sade: kulturradikalerna kan man icke lita på. Därför vill jag framhålla en man, som står så klar som en stjärna och det är professor Knut Wicksell. Han står klar på denna punkt. Jag kommer ihåg då han första gången kom till Lund. Det var för att hålla ett möte med anledning af den härordning vi fick 1901. Han sade, att han för sin del ej hade något emot att den svenska kulturen sträckte sig längs efter den transsibiriska järnvägen. Nu är det icke längre <sup>en</sup> i går polismästaren i Stockholm gaf afslag på arbetarnas begäran om en motdemonstration mot bondetåget. Han motiverade, att han fann något förnuftigt i bondetåget, men ej i arbetarnas demonstration. Det talas så mycket här om försvaret mot Tyskland och Ryssland, och i Ryssland säges, att det är fara från vår sida. Vi ha haft mycket märkliga ting som framträdt senaste tiden. Vi ha Zabernaffären från Elsass-Lothringen. En löjtnant aberopade sig på nödvärn, då han med en hel patrull omkring sig mötte en halt skomakare och ett par män i patrullen höll fast skomakaren medan löjtnanten slog honom i skallen med sin sabel. Det är icke mycket uppmuntrande för oss, som icke äro pigga på bondetåg och starkare försvar, att se sådant. Vi ha en liknande process som Zaberprocessen i Ryssland för en tid sedan. Jag menar ritulmordsprocessen i Kieff. Nu klagas så mycket öfver rättslösheten i Ryssland, och i vårt land håller sig hvarje länsman sig med en spion. Men jag vill visa på hur det går till i Ryssland. Ingeniör Segebaden och löjtnant von Essen



blefvo frikända, så vi ha icke något att beklaga oss öfver den ryska rättvisan. Men jag skall icke dra ut på tiden genom att för länge hålla mig på denna punkt. Jag skall visa på en annan fråga, nemligen nykterhetsfrågan, som spelar in äfven i Amaltheabegreppet. Det fanns i bomben icke en droppe sprit. Alla som voro med voro nykterister och till och med en mycket kraftig nykterhetsagitator var just Rosberg. Man har talat om, att sprit är orsaken till brott, men på den vägen kan man icke komma fram till något brott i detta fall. Jag menar, man skall ha frihet på det hållet också, och i vår tid är detta ändå något att tänka på mycket starkt, att dessa män äro nykterister.

Innan jag fortsätter kanske det är skäl jag nämner något om rättegången. Det är nu mer än 5 år sedan högsta domstolens utslag föll. Det var den 5 januari 1909, men det dröjde sedan fram i februari innan Anton Nilssons nådeansökan blef beviljad. Huru situationen var där nere i Malmö 1908 tror jag ni känna till, ty den hör så noga ihop med denna sak. Det var lokaut och transportarbetarekonflikt och strejk-bryteri försiggick. Men man måste ha klart för sig att ingen af dem, som står tilltalade var transportarbetare, hvarför man kan mera se de ideella motiven. De stodo där tilltalade 8 stycken. Det var Anton Nilsson, Rosberg, Stern, Andersson-Reimers, Rosbergs fästekvinna, som det kallas på juridiskt språk, Natalia Malmström, Stål, bagare Jönsson och danske undersåten Johansen-Stigsler. Först hade Anton Nilsson själf varit ute en gång i maj, den 19 maj, han hade varit ute på egen hand och tagit dynamit. Sedan hade Nilsson, Rosberg, Stern och Andersson-Reimers varit



ute den 13 juni. Rosberg, Stern och Reimers höll vakt och Anton Nilsson bröt sig in och tog 20 kilogram dynamit och en ask knallhattar. Så blef dessa tilltalade först vid häradsrätten, där man skulle handlägga denna dynamitstöld, och skulle de <sup>(vid)</sup> vid rådhusrätten rannsakas för själfva attentatet, som skedde den 12 juli på natten. Så blef Anton Nilsson, Rosberg, Stern och Reimers förklarade saker till stöld och som delaktig i denna stöld förklarades bagare Jönsson, för det han lånt ut en kofot utan vetskap om hvartill den skulle användas. Han dömdes till 2 månaders straffarbete. Så hänvisades till rådhusrätten Natalia Malmström och Stål. Anton Nilsson och Rosberg dömdes vid rådhusrätten till döden, Stern till lifstids straffarbete och Andersson-Reimers dömdes till 4 månaders fängelse och 4 månaders straffarbete eller tillsammans 6 månaders straffarbete. Vidare dömdes Natalia Malmström till 100 kronors böter, men Stål och Stigsler blefvo frikända. Nu blef således af dessa 8 tre frikända i första instans och de andra 2 Andersson-Reimers och bagare Jönsson fingo korta frihetsstraff. Jag träffade dem i Malmö i somras och bagare Jönsson hade satt en försilfrad kofot i sin klockkedja som ett minne.

Nu sitter Rosberg å fängelset i Härlanda, Anton Nilsson i Hernösand och Stern sitter kvar å Långholmen.

Åklagaren han yrkade dödsstraff och lifstids straffarbete för mordbrand enligt 19 kapitlet strafflagen jemfört med 14 kapitlet § 1 och 2, som talar om mord och mordförsök. Men dessa synpunkter å mord och mordförsök fanns icke med hos någon af de domare, som hade hand om saken. Skulle det varit mord, så blir det



ett mord och 80 mordförsök. Men de dömdes emellertid i Malmö endast efter 19 kapitlet samt stöldparagrafen.

I hofrätten dömdes Nilsson och Rosberg till döden med 3 röster mot 2, i högsta domstolen dömdes sedan Anton Nilsson till döden och Rosberg till lifstids straffarbete. Stern hade hela tiden i alla instanser blifvit ådömd lifstids straffarbete.

Jag talade med dem i Malmö om huru utsikterna voro. Då jag talade vid Rosberg talade jag om en eventuell nådeansökan, men då sade han: jag tycker det är nåd alltsammans. Han blef under rättegången så bitter, så att han sedan sade nej och yttrade äfven: vill de ta hufvudet så får de det. Anton Nilsson såg allting på sitt lugna sätt. Det visade sig sedan att man icke behöfde söka nåd för Rosberg, för han blef af med dödsstraffet. För Anton Nilsson ingafs en nådeansökan och Nilsson skref själf till kungen och tackade honom. Det var många som icke tyckte om detta för det de trodde, att det skulle vara någon slags omvändelse af Nilsson, men det visade sig, att det ej var någon omvändelse, ty när han fördes till Långholmen utbringade han på Liljeholmens station ett lefve för den revolutionära socialismen.

Det är kanske fördelaktigt att vi se på de tre männen Anton Nilssons, Rosbergs och Sterns olika människotyper. Angående Rosberg fick major Wollin på Långholmen för sig, att han var mycket trotsig, så vi kunna ej göra annat än att tycka synd om honom. Sterner är en snäll karl, och han kom med mera af kamratskap än af afsikt. Han var med som kamrat, därför att han var lokautad, och han var en ärlig kamrat. Han sade så vid rättegången: när Anton Nilsson bad mig



bära bomben kunde jag väl göra honom den tjänsten. I fängelset är han också mycket beskedlig. Hvad nu Anton Nilsson beträffar, så har han visat en större intensitet i handling.

Beträffande talet om anarkismen, så hade Bakuni en god vän i Ryssland, som hette Metskojeff, hvilken gillade handlingens propaganda och det var af denna de fått anstrykning, synnerligast Anton Nilsson. Detta framgår också, då man ser på de torra rättegångsförhandlingarna. Han gick ensam åstad och tog 6 kilogram dynamit. Men han står i elektuell kraft och intelligens icke så högt som Rosberg, men han hade detta oaktyadt allting mycket klart för sig. Han hade så mycket reflektioner, hvilket visas af att domstolarna icke gerna ville gå med på mord och mordförsök. Han sade: jag hade kunnat taga denna bomb och gått ombord på Amalthea samt själf strukit med, men jag tänkte, att de som voro ombord var proletärer som jag själf. Därför kan man tänka sig, att det icke var hans afsikt att föröfva mord och det har ju för resten domstolarna visat. Rosberg skref också ett bref till sin mamma, att det icke var deras afsikt att döda. Bomben går i fria luften och det var en ren händelse att utgången blef så ödesdiger. Bomben sattes nemligen i en lastport och de visste icke, att bakom en pressenning fanns en järnketting, som ledde till det däck, där engelsmännen lågo och såfvo. Det var denna järnketting som åstadkom, att en af engelsmännen fick halfva hufvudet bortslitet och att tre af dem skadades. Emellertid framhölls, att hos Rosberg eller någon af de andra hade det icke varit afsikten att taga lif, utan endast att skrämma. Bland annat framträdde det mycket klart, att det icke är ett dynamitattentat i vanlig a-



narkistik stil, utan det är ett åkarpsbrott, och det är det som gör, att arbetareklassen tager detta Amaltheaminne såsom något för sig själft heligt, ty det står på höjdpunkten af alla åkarpsmål och åkarpsbrott.

Det är också en detalj jag skulle vilja visa på, som kanske kan kasta ett annat ljus öfver saken på vissa håll. Det var en man, som satte lifvet till på grunden af attentatet. Hur stod nu denne man i lifvet. Jo, på det allra lägsta trappsteget. Han hade i England maka och 7 barn och måste ge sig till strejkbrytare. Hur gick det för honom? Man kan säga utan att håna: han gjorde sig själf till offer för dynamitattentatet, men han gjorde sin familj en stor tjänst, ty till den insamlades 9,000 kronor, hvilket belopp attentatsmännen för öfrigt dömdes att betala, fast de saknade tillgångar.

Nu skall efter mig hållas tal af Axel Holmström, och han känner mycket väl till Långholmsförhållandena och kan skildra dessa, hvarför jag skall sluta.

Jag skulle bara vilja säga några ord om hvad som kom fram i sammanhang med Anton Nilssons nådeansökan. Bland annat uttalade sig ett 80-tal riksdagsmän för önskvärdheten af att han erhöle nåd och professor **Thyrén** instämde med dem. Detta gjorde starkt intryck och Konungen var mycket vänlig, så det var ingenting att beklaga sig öfver. Han uttalade, att det var första gången ett brott af dylik beskaffenhet begåtts här i landet och trodde ej det vidare skulle upprepas.

På tal om utverkande af dessa mäns frigifning, så är det ordet icke riktigt som heter amnesti. Vår kung har icke rätt att ge amnesti. Carl XIV Johan gaf amnesti en gång och det var åt kaptän Lindeberg, han som



sedermåra byggde ~~den~~ dramatiska teatern. Han hade begått majestätsbrott och blef dömd till döden. Det var stark stämning i landet och man sökte förmå honom att begära nåd. Han svarade: låt dem gerna ta hufvudet, det gör så godt, så godt. Men man vågade icke och visste ej heller hur man skulle slippa ifrån saken. Så när det var en födelsedag så passade Carl XIV Johan på och gaf amnesti.

På tal om delaktigheten i Amaltheabrottet och de i olika distanser tillmätta straffet, så skulle ju Stern i första hand hafva utsikt att komma ut, därefter Rosberg och sist Anton Nilsson. Nu ser man nog från arbetarehåll saken mera idéellt och önskar att portarna öppnas för alla på en gång. Men så fort Stern är ute, så är detta i alla fall ett godt omen för de andra.

Jag skall nu sluta mitt anförande och vill utbrin-  
ga ett lefve för Amaltheamännens frihet. Lefve de.  
(Hurrarop). - Stockholm den 20 februari 1914.

*Carl Ström*

*Ström*